

فصلنامه جهان نوین

No 2, 2020, P 29-50

سال سوم، شماره دهم، تابستان ۱۳۹۹، صص ۲۹-۵۰

(ISSN) : 2645 - 3479

شماره شاپا: (۳۴۷۹ - ۲۶۴۵)

«مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا در واقعه عاشورا»

سید فخرالدین طاهرزاده موسویان^۱ متینه مقدم^۲

چکیده

امروزه بسیاری از نظریه پردازان و اندیشمندان توسعه، رشد مدیریت را مهم ترین اصل تحول و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی جوامع می دانند و براین اساس، برای رشد و گسترش آن، برنامه های قابل توجهی را ارائه نموده اند. در عصر کنونی؛ مدیریت جهادی به عنوان سبک و الگویی برخاسته از تفکر دینی و متناسب با مقتضیات فرهنگی و اجتماعی، از پیشینه ای طولانی برخوردار است که می توان آن را به دوران جهاد حضرت سیدالشهدا ارجاع داد. مدیریت در واقعه عاشورا، مدیریت جهادی بود و همین موضوع در سال های اخیر مورد تأکید رهبری قرار گرفته است، اگر مدیریت واقعه عاشورا جهادی نبود، قطعاً به چنین واقعه ماندگار تبدیل نمی شد. در پرتو مدیریت جهادی، حماسه خلق می شود. این موضوع باید الگو همگان قرار گیرد؛ چرا که امروز جهاد در همه عرصه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی ادامه دارد و عرصه منازعه ما با دشمن و متحدانش، در همه حوزه هاست. مطالعه ابعاد مختلف واقعه کربلا و به ویژه مطالعه عملکرد و شیوه های رفتار سرداران و فرماندهان آن به عنوان مدیران و اداره کنندگان واقعه کربلا، می تواند سرمشق و سرلوحه مدیران امروزی قرار گرفته و در تولید دانش مدیریت اسلامی ایرانی مثمر ثمر واقع گردد و در تحقق مدیریت جهادی در کشور راهگشا باشد. هدف از این تحقیق، شناخت و بررسی نقش مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا در واقعه کربلا می باشد که می تواند به عنوان الگوی مدیریت جهادی مورداستفاده قرار گیرد و این تحقیق از نوع توصیفی است و از روش کتابخانه ای استفاده گردیده است. نتایج نشان داد که مدیریت جهادی، نوعی سبک مدیریت است که برگرفته از مدیریت اسلامی است و با ارزش ها و فرهنگ ما انطباق دارد و در پایان پیشنهاداتی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: مدیریت جهادی، حضرت سیدالشهدا، واقعه عاشورا

۱ - ۱ دانشگاه آزاد اسلامی، واحد امیدیه، باشگاه پژوهشگران و نخبگان جوان، امیدیه، ایران.

۲ - دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی، دانشگاه پیام نور تحصیلات تکمیلی، تهران، ایران

مقدمه

در این مقاله سعی شده با اشاره به جلوه‌های مدیریت جهادی امام حسین (ع)، به عنوان نمونه‌های موفق در مدیریت، یک حرکت و الگوی جهادی را برای مطالعه علمی پیشروی محققین قرار دهیم و چهار موضوع را به عنوان عناوین اصلی که مقاله باهدف تعیین آنها تدوین شده در زیر آورده‌ایم:

۱- شناسایی ویژگی‌ها و مؤلفه‌های سبک مدیریت جهادی

۲- تطابق الگوی جهادی حضرت سیدالشهدا با الگوهای کنونی

۳- دسته‌بندی ویژگی‌های مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا در واقعه عاشورا

۴- تقویت ادبیات مربوط به سبک مدیریت جهادی

برای این هدف، ابتدا مبانی نظری و عملی جواب‌ها، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و این کار در دو بخش انجام می‌شود. محقق در ابتدا در بخش ادبیات نظری به بررسی مفهوم مدیریت جهادی و ابعاد آن از دیدگاه اندیشمندان مختلف پرداخته و سپس به مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا در واقعه کربلا اشاره نموده است. این بحث در دو بخش اصلی انجام می‌شود.

بخش اول، بررسی کلی ویژگی‌های مدیریت در واقعه کربلاست،

در بخش دوم، منشأ قدرت فرماندهان واقعه کربلا بررسی می‌شود، مفاهیمی از بعد ساختاری، رفتاری، ارزشی اشاره می‌شود. سپس پیشینه پژوهش در دو محور مقالات و کتب دارای رویکرد مدیریتی نگاشته شده پیرامون واقعه کربلا بررسی شده است. محقق در انتها در بخش نتیجه‌گیری، نتایج این تحقیق را با نتایج پژوهش‌های پیشین اجماع کرده و در همین راستا پیشنهادهایی اجرایی و پژوهشی مرتبط با موضوع مقاله را ارائه نموده است.

جنگ، بی‌تردید، شگفت‌انگیزترین پدیده‌ی اجتماعی است (زارع، ۱۳۸) و به عنوان یک پدیده اجتماعی که سابقه‌ای به قدمت زندگی انسان دارد (مدنی، ۱۳۸۷) متأثر از ویژگی‌های منحصر به فرد انسان همچون عقل، تفکر، تدبیر، تصمیم‌گیری، تمایلات و... است (خودسیانی و همکاران، ۱۳۹۱).

واقعه کربلا به عنوان یکی از تأثیرگذارترین عوامل در فضای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، تاریخ را دستخوش تغییر نمود (ابراهیمی و کریمی، ۱۳۹۱).

اداره موفق واقعه کربلا و مدیریت جنگ را بایستی حاصل جهان‌بینی الهی و اسلامی دانست و خلاقیت فرماندهان و مدیران عرصه‌های مختلف واقعه کربلا را بایستی با این نگرش تحلیل نمود (نوری صادق‌آبادی، ۱۳۸۶).

واقعه کربلا نقطه عطفی در تاریخ اسلام و جهان است و رخدادی عظیم و تأثیرگذار به شمار می آید. شیوه مدیریت فرماندهان واقعه کربلا را می توان نمونه‌ی بارز مدیریت جهادی دانست. بدیهی است که جهاد و مدیریت جهادی در هر مقطع زمانی لازمه‌ی موفقیت و عبور از بحران‌ها است، چه در دوران واقعه کربلا که جنگ نظامی بود و چه در حال حاضر که شاهد جنگ‌های اقتصادی، فرهنگی و ... در قالب تحمیل تحریم‌ها بر کشور یا نفوذ فرهنگی و ... هستیم؛ به همین دلیل است که رهبر معظم انقلاب نیز در نام‌گذاری سال‌های اخیر بر اقتصاد مقاومتی و مدیریت جهادی به طور ویژه تأکید می‌ورزند؛ بنابراین می‌توان با مرور و بهره‌گیری از تجارب مدیریتی واقعه کربلا که نمونه‌ی بارز مدیریت جهادی است، برای حل مشکلات و مسائل امروز سازمان‌ها راهکارهایی بومی ارائه نمود.

هدف از اقدامات و فعالیت‌های جهادی حضرت سیدالشهدا طبق فرمایش ایشان شامل موارد زیر است:

الف - احیای مظاهر و نشانه‌های اسلام اصیل و ناب محمدی

ب - اصلاح و بهبود وضع مردم سرزمین‌های اسلامی

ج - مبارزه با ستمگران اُموی جهت تأمین امنیت برای مردم ستمدیده

د - فراهم ساختن بستری مناسب برای عمل به احکام و واجبات الهی

ادبیات پژوهش

مفهوم مدیریت جهادی:

مقام معظم رهبری سال ۱۳۹۳ را سال "اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی" نامیدند. هرچند این نام در برگیرنده اجزا و مفاهیم دیگری از جمله "رابطه اقتصاد و فرهنگ" و "عزم ملی" نیز می‌باشد اما در عملیاتی نمودن شعار ابتدا می‌بایست معنا و مفهوم آن مورد تبیین قرار گیرد. واژه مدیریت جهادی از دو جزء تشکیل شده است از: "مدیریت" و "جهاد". در نتیجه در ابتدا این دو واژه را تعریف می‌نماییم.

مدیریت: در تعریف «مدیریت» چنین گفته‌اند: «فرایند به‌کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی و سازماندهی و بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل آن که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی مورد قبول، صورت می‌گیرد (دانشنامه رشد، ۱۳۹۰).

بدون تردید، اسلام به مسئله حکومت (مدیریت) به عنوان یک هدف نمی‌نگرد، بلکه آن را یک وسیله برای تحقق بخشیدن به اهداف عالی مذهب می‌شمارد. در یک بررسی کلی چهار هدف عمده بیش از همه جلب توجه می‌کند که

نه تنها حکومت (مدیریت) اسلامی، بلکه مدیریت‌هایی که از آن نشئت می‌گیرد نیز باید در مسیر این چهار هدف گام بردارند:

۱: آگاهی بخشیدن به انسان‌ها

۲: تربیت معنوی و احیای ارزش‌های اخلاقی

۳: اقامه قسط و عدل به صورت خودجوش و برخاسته از متن جامعه

۴: آزادی انسان‌ها از زنجیرهای اسارت (مکارم شیرازی، ۱۳۷۶).

جهاد: واژه «جهاد» کلمه‌ای عربی از ریشه «جهد» به معنای مشقت (ابن فارس بن زکریا، ۹۹۴) و نهایت تلاش و کوشش (الطریحی، ۱۰۰۲) است.

اما از منظر دینی به هر تلاشی، جهاد اطلاق نمی‌شود؛ بلکه جهاد از منظر دینی، عبارت است از بذل جان، مال و توان خویش در راه اعتلای کلمه اسلام و اقامه شعائر ایمان (نجفی، ۱۳۹۰).

جهاد یعنی گذشتن از خود برای رسیدن به تعالی و رشد، یعنی فداکاری و مبارزه نه اینکه انسان به دنبال منافع شخصی خودش باشد، یعنی ارجحیت منافع و مصالح ملی بر منافع فردی و جناحی...؛ از این جهت، مدیریت جهادی می‌تواند کشور را به تعالی اقتصادی و بالندگی فرهنگی و اجتماعی برساند زیرا این نوع مدیریت بر اساس علم و درایت تعریف می‌شود و مدیران در مسیر آن تمام همت و قدرت خود را بر کار و همت متمرکز می‌کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲).

هرچند که معنای جهاد مبارزه و رویارویی با دشمن و چاره‌جویی در مقابل موانع است، ولی جهاد فقط به مبارزه در میدان جنگ و نبرد مسلحانه، ختم نمی‌شود؛ بلکه هر جا که مانعی باشد و در نتیجه تلاشی خالصانه و با نیت الهی برای رفع آن مانع انجام گیرد، می‌توان آن را جهاد نامید؛ بنابراین جهاد، معنایی وسیع‌تر از قتال و مبارزه مسلحانه دارد (زارع، ۱۳۹۳).

در دیدگاه مدیریت جهادی، مدیریت غنیمت نیست بلکه مسئولیتی سنگین است که برای موفقیت در انجام آن حتی باید از بسیاری از خوشی‌ها و لذت‌ها گذشت. وجود عنصر خلاقیت و ابتکار در درون مدیران جهادی از مشخصه‌های آنان در صحنه‌های مختلف است. روحیه تواضع و فروتنی از دیگر ویژگی‌های آنان است که خیلی از فعالیت‌ها و خدمات آنان به لحاظ وجود این خصیصه بارز پوشیده می‌ماند (موحد، ۱۳۸۶).

مدیریت جهادی را می‌توان عمل، فراگرد، پیامد یا حالتی دانست که برای تعالی انسان‌ها پدید می‌آید و این به معنی رشد، متحول کردن، استفاده از فرصت‌ها، برتری بخشیدن یا بالا بردن امور انسانی است. مدیریت جهادی در حکم الگوی

مطلوب مدیریتی برای نظام اسلامی است؛ الگویی که توان لازم تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی را دارد و واجد آن توانایی‌ها و ارزش‌هایی است که از هر نظام مدیریتی کارآمد اسلامی انتظار می‌رود (عظیمی و حدائق، ۱۳۸۸). به عبارتی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری و هم‌جهت با اراده الهی و بر اساس نقشه الهی به تمشیت می‌پردازد. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تجارب دوران دفاع مقدس و سازندگی روستاها و صدها موفقیت علمی و عملی دیگر در سطح کشور و حتی پیروزی مقاومت حزب‌الله لبنان در برابر رژیم تا دندان مسلح صهیونیستی، همه بیانگر کارآمدی مدیریت جهادی در عرصه‌های سنگین و پیچیده است (همان).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی بر اساس نیاز انقلاب و به فرمان حضرت امام خمینی (ره) برخی نهادها، تأسیس، و منشأ خدمات گوناگون و فراوانی برای جامعه به‌ویژه اقشار محروم شد. مدیریت بر این نهادها به‌سرعت به فرهنگ و سبکی از مدیریت مبدل گشت تا آنجا که ضمن برخورداری از جایگاه والای ارزشی و تقدسی در محافل علمی نیز به عنوان فرهنگ‌سازمانی پویا و سبک خاصی از مدیریت مورد توجه قرار گرفت. از جمله ویژگی‌های برجسته این نهادها می‌توان به خدامحوری، دین‌مداری، ولایت محوری، انعطاف‌پذیری، مردم‌گرایی، خلاقیت و نوآوری اشاره کرد این نهادها بهترین بستر برای اعمال مدیریت جهادی است (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹).

مدیریت جهادی همان مدیریت اسلامی به صورت تام و کامل است که رسالت آن تغییر مبانی مدیریت غربی و جایگزینی مبانی اسلامی است (رحمانی، ۱۳۸۷). مدیریت جهادی مبتنی بر فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت و نظام ارزشی اسلام است. به عبارتی دانش و هنر به‌کارگیری منابع انسانی برای دستیابی به اهداف سازمان به شیوه مطلوب مبتنی بر نظام ارزشی اسلام (مرتضوی و عراقی، ۱۳۸۷).

بنا به تعبیر مقام معظم رهبری اگر مدیریت جهادی یا همان کار و تلاش با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت حاکم باشد، مشکلات کشور در شرایط کنونی فشارهای خباثت‌آمیز قدرت‌های جهانی، قابل‌حل است و کشور حرکت روبه‌جلو را ادامه خواهد داد (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

شاخصه‌های مدیریت جهادی

جدول (۱): شاخصه‌های مدیریت جهادی

دین‌محوری و کار برای رضایت خداوند متعال به عنوان محور اصلی تفکر مدیران و کارکنان	مسئولیت اجتماعی و پاسخگو بودن به نیازهای اساسی و حیاتی جامعه
آرمان‌گرایی، ولایت‌مداری و پیروی از رهبری در تمامی سطوح سازمانی	افزایش ساعات بهره‌وری کار در تمامی سطوح سازمان
انعطاف‌پذیری و سازگار نمودن روش‌های کار باتوجه‌به مقتضیات زمان	حاکمیت سبک رهبری مبتنی بر جنبه هدایت، حمایت و واگذاری اختیار
پیشتازی در ارائه افکار نو و اجرای طرح‌های بزرگ	بهره‌گیری صحیح و مناسب از منابع سازمانی
استقبال از مسئولیت‌های مهم، حیاتی و خطیر	پرهیز از هرگونه شتاب‌زدگی در تصمیمات کلان
تلاش در جهت حفظ و تداوم دستاوردهای انقلاب اسلامی	سرعت عمل لازم در حل‌وفصل مسائل و مشکلات ارباب‌رجوع و ذی‌نفعان
نوگرایی و استقبال از افکار نو و طرح‌های جدید و چالشی	شناسایی و استفاده صحیح از حداکثر ظرفیت‌ها و توانمندی‌های سازمان‌ها
پاسخ به نیازهای جامعه و سازگاری مستمر با نیازهای در حال تحول	ساختار غیرمتمرکز تصمیم‌گیری و توجه به اصل شوری
ادای وظیفه مبتنی بر مدیریت جهادی، داوطلبانه و ایثارگرانه	کارآفرینی، خودجوشی، تحول، پیشروندگی و پیش‌برندگی
برقراری روابط عاطفی و صمیمی با کارکنان در فعالیت‌های رسمی	دشمن‌شناسی و جهاد فی سبیل... و مبارزه با دشمنان داخلی و بیرونی
اهتمام به قناعت، ساده‌زیستی شخصی و سازمانی، صرفه‌جویی و امانت‌داری	تناسب، تجانس، رشد و همگرایی با حرکت و تکامل انقلاب

ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری

مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری را می‌توان به شرح زیر ارائه نمود:

الف: بعد ساختاری (دارای مؤلفه‌هایی نظیر: مدیریت برای خدا، مدیریت ولایتی، انعطاف‌پذیری ساختار، تشکیلات مناسب با شرایط)

ب: بعد رفتاری (دارای مؤلفه‌هایی نظیر: خودباوری، پرکاری، تحول‌آفرینی، پویایی، سخت‌کوشی، سرعت عمل در کارها)

ج: بعد زمینه‌ای (دارای مؤلفه‌هایی نظیر: مشارکت‌پذیری، قناعت، نهادینه کردن اخلاق و ارزش‌های دینی در محیط کار و اهمیت دادن به بیت‌المال)

براین‌اساس فرهنگ و مدیریت جهادی دارای یک اصل محوری و بنیادی است که آن تأکید تام بر معنویت و ارزش‌های اخلاقی - اسلامی - انسانی است. در واقع، مدیریت جهادی بدون معنویت وجود نخواهد داشت. امروزه با پیشرفت‌های

علم تأثیر معنویت بر شاخص‌های کارآمدی و کارایی، سلامت سازمانی، خدمت‌دهی مناسب، بهره‌وری، تکریم و... بر هیچ‌کس پوشیده نیست (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱)

مصادیق مدیریت جهادی در عصر کنونی:

- اقدامات جهادی در محرومیت‌زدایی از روستاها و مناطق محروم در ابتدای انقلاب
- مدیریت هشت‌ساله دفاع مقدس
- محرومیت‌زدایی با طرح جهاد سازندگی پس از سال‌های دفاع مقدس
- مدیریت بحران‌های طبیعی مثل زلزله بم
- پیشرفت علمی در حوزه‌های مختلف: فناوری هسته‌ای، نانو تکنولوژی، سلول‌های بنیادی، هوا و فضا و صنایع دفاع و... (آزادی، ۱۳۹۱).

ویژگی‌های مدیر جهادی

مدیریت جهادی برخلاف تبلیغات دشمنان خارجی و مغرضان داخلی، بالابردن هزینه‌ها و سخت‌تر نمودن مسائل و مشکلات نیست. در شیوه مدیریت جهادی، عقل، تدبیر، تجربه و دانش به همراه نرمش قهرمانانه توأم با پایداری بر اصول و ارزش‌ها به کار گرفته می‌شود و با چنین دیدگاهی می‌توان برخی دیگر از ویژگی‌های مدیریت جهادی را در محورهای ذیل خلاصه کرد:

جدول (۲): ویژگی‌های مدیر جهادی

ایمان و توکل بر قدرت لایزال الهی در همه زمینه‌ها	نوآوری، خلاقیت و انعطاف‌پذیری در امور محوله
ولایت‌مداری و اعتقاد به ولایت‌فقیه به عنوان سکان‌دار انقلاب اسلامی	رعایت شایسته‌سالاری در همه مناصب و مسئولیت‌ها
داشتن غیرت دینی، اعتقاد و انقلابی در برابر دشمنان	قناعت و ساده‌زیستی
امیدواری نسبت به آینده و پرهیز از یاس و ناامیدی	مسئولیت‌پذیری همراه با اعتقاد به کار گروهی
خودباوری در عرصه‌های مختلف اقتصادی و علمی	قانون‌گرایی و حرکت بر اساس برنامه‌های پیش‌بینی شده
توجه به ظرفیت‌ها و توانمندی‌های داخلی و استفاده بهینه از آنها	استفاده از نظرات کارشناسان و به‌کارگیری روش‌های علمی در امور
پرکاری و تلاش خستگی‌ناپذیر	دارا بودن روحیه مردمی، سعه‌صدر و تواضع
داشتن شجاعت و جسارت برای تصمیم‌گیری‌های بزرگ انتقادپذیری و استفاده از آنها	پویایی و بالندگی

ابعاد و ویژگی‌های مدیریت جهادی امام حسین در واقعه عاشورا:

الف: بعد ساختاری: منظور از بعد ساختار، همه عناصر، عوامل و شرایط فیزیکی و غیرانسانی سازمان می‌باشند که با نظم، قاعده و ترکیب خاصی به هم پیوسته و چهارچوب و بدنه فیزیکی سازمان را می‌سازند. همچنین بعد ساختاری مدل بر اساس یک رویکرد وظیفه‌ای و فرآیندی به مدیریت تبیین شده است و بر این پایه که مدیریت یک فراگرد است (رضایان، ۱۳۸۰).

بعد ساختاری مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا در واقعه عاشورا شامل:

۱- بعد ساختاری:

❖ انعطاف‌پذیری ساختار: قابلیت همسوئی و هم‌راستایی با اهداف، و بهره‌گیری از خلاقیت و توان جایگزینی به منظور دستیابی به اهداف و استراتژی‌های جدید از ویژگی انعطاف‌پذیری مدیریت جهادی می‌باشد.

مثال: در زمان امام حسن (ع)، به منظور دستیابی به اهداف جامعه اسلامی، استراتژی صلح را ترجیح دادند، ولی امام حسین (ع) تشخیص دادند که رسیدن به اهداف ساختاری و حفظ آنها با جنگ نظامی - فرهنگی میسر خواهد شد.

❖ تشکیلات مناسب با شرایط

مثال: فرارگیری چادرها در ضلع شرقی فرات، طرز فرارگیری چادرها به صورت هلالی، حفر کانال پشت خیمه‌ها (قمی)، (۱۳۴۳).

❖ مدیریت برای رضای خدا

مثال: احیای مظاهر و نشانه‌های اسلام اصیل و ناب محمدی (برپایی نماز ظهر عاشورا) - اصلاح و بهبود وضع مردم سرزمین‌های اسلامی (بیعت نکردن با خلفای اموی) - مبارزه با ستمگران اموی جهت تأمین امنیت برای مردم ستمدیده

❖ فراهم ساختن بستری مناسب برای عمل به احکام و واجبات الهی

۲- بعد رفتاری

❖ خودباوری: اعتقاد، اطمینان و درک نسبت به توانایی‌های خود، و اعتماد به نفس در مقابل انجام کارها و یقین داشتن به شعار معروف "ما می‌توانیم".

❖ رهبری تحول‌آفرین: رهبری تحول‌آفرین به نوعی رهبری اطلاق می‌شود که در آن رهبران دارای موهبت الهی هستند و برای پیروان خود انگیزش معنوی و توجه ویژه فراهم و بانفوذ بر قلبشان آنها را هدایت می‌کنند. رهبران تحول‌آفرین یک چشم‌انداز سازمانی پویا خلق می‌کنند که اغلب یک دگرگونی در

ارزش‌های فرهنگی برای انعکاس نوآوری بیشتر را ضروری می‌سازد. رهبری تحول‌آفرین همچنین به دنبال برقراری یک رابطه بین علائق فردی و جمعی است تا به زیردستان اجازه کارکردن برای اهداف متعالی را بدهد.

❖ سخت‌کوشی: اینکه انسان اهل مقاومت، استقامت و صبر باشد و کاهلی نکند، از واژه جهاد که از جهد به معنای مشقت و تلاش بی‌وقفه و مستمر است به دست می‌آید. البته خداوند بر ضرورت پرهیز مجاهدان اسلام، از سستی در تعقیب دشمنان و امور دیگر در آیاتی از جمله آیه ۱۰۴ سوره نساء و ۴۵ و ۴۶ سوره انفال تأکید کرده است.

۳- بعد زمینه‌ای

❖ مشارکت‌پذیری: اعتماد داشتن به منابع انسانی، تفویض اختیار و اهمیت دادن به نظرات دیگران و استفاده از مطلوب‌ترین پیشنهادات ارائه شده توسط اعضای گروه، از ویژگی‌های مدیریت جهادی است.

❖ قناعت: انسان‌ها در موقعیت‌هایی چون قدرت و ثروت گرایش به اسراف می‌یابد؛ لذا باید همواره خود را در پناه خدا قرار داده و از هرگونه اسراف و خطا استغفار کند. خداوند در آیه ۱۷۴ سوره آل‌عمران، آمرزش خواهی از گناه و اسراف در کارها را از شاخص‌های جهاد و روحیه جهادی دانسته است.

❖ نهادینه کردن اخلاق و ارزش‌های دینی در جامعه (نماز ظهر عاشورا)

❖ اهمیت دادن به بیت‌المال

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جلوه‌های مدیریت جهادی در واقعه کربلا

جلوه‌های مدیریت جهادی در واقعه کربلا			
جلوه‌های مدیریت امام حسین (علیه‌السلام) در حادثه عاشورا	در هنگام واقعه عاشورا	مدیریت نظامی: شیوه مبارزه (نظامی) - فرهنگی	امام حسین (ع) باتوجه به درک دوران حکومت پدرش و برادر بزرگوارش امام حسن مجتبی (ع) و همچنین بی‌وفایی مردم کوفه، به درستی می‌دانست که دعوت ۱۲ هزار نفری مردم کوفه از ایشان، به واقعیت نزدیک نیست. لذا در مقابله با یزید، باتوجه به یاران اندک و اهداف عالی، یعنی بیداری جامعه اسلامی و افشای عملکرد حکام جائر به ویژه یزید، می‌بایست شیوه مبارزه را نظامی - فرهنگی انتخاب کند. به روشنی می‌توان گفت که این نوع مبارزه، اولین بار بود که در این نهضت به کار می‌رفت. از این رو امام حسین (ع) تصمیم گرفت زنان، کودکان کم و سن‌وسال حتی کودک شیرخواره خود را در عملیات کربلا شرکت دهد. شاید در نخستین نگاه، همراه آوردن کودکان و زنان برای هر شنونده‌ای شگفت‌آور باشد و احساس شود که با مدیریت نظامی ناهمساز است، اما وقتی مجموعه ماجرا را مطالعه کنید، درمی‌یابید که حرکت زنان و کودکان خردسال در دل تاریکی از کوره راه‌ها و بیابان‌ها، از مدینه تا مکه و از آنجا تا کربلا و همچنین پس از حماسه کربلا و بازگشت به سوی مدینه، آن هم از غیر مسیر اول، کاملاً حماسه کربلا اطلاع‌رسانی گردید و عاطفه مردم را برانگیخت و آتش بر دل‌های مرده زد و سؤال‌هایی در اذهان عمومی به وجود می‌آورد که بعدها ثمره آن روشن گردید که آن تثبیت حقانیت قیام امام حسین (ع) و ترسیم چهره تزویر و آیت حکومت بنی‌امیه بود.
		مدیریت زمان و مکان مبارزه	این مدیریت و تدبیر در عالی‌ترین سطح مشهود است و یعنی در همان زمان کم، امام به بهترین وجه از ظرفیت‌هایشان بهره می‌برند، طوری که حتی از دشمن خودشان به عنوان ابزار برای پیشبرد اهداف استفاده می‌کنند. امام حسین (ع) با انتخاب راه‌ها و منازل رسمی - که تقریباً از میان آبادی‌ها می‌گذشت - برای حرکت سپاه خویش از مدینه تا کربلا و آن هم در ایام مبارکی همچون ماه‌های شعبان، رمضان و ذی‌حجه به تحقق اهداف نهضت تسریع بخشید؛ زیرا فاصله سیصد فرسخی - که شامل بیست و چند منزل می‌شد - طی یک‌صد و هفتاد و پنج‌روز به ویژه توقف چهارماهه در مکه معظمه (محل تجمع عبادی مسلمانان از سراسر نقاط دور دست) منجر به این شد که امام (ع) فرصت اطلاع‌رسانی را بیابد و پیام نهضت را کاملاً تشریح و ابلاغ کند و همچنین اقدام به جذب نیروی انسانی نماید و در نهایت کاروان کربلا را برای به‌وجود آوردن حماسه عاشورا کاملاً آماده سازد؛ حتی کشاندن ۳۰ هزار نفر از سپاه دشمن به کربلا، خود یکی از تدابیر فرهنگی امام (ع) به حساب می‌آید که مبدا کشته شدنش مخفیانه صورت گیرد، بلکه در مقابل مشاهده دیدگان ۳۰ هزار نفر قرار گیرد تا برای مستندات تاریخی پیام حماسه عاشورا مؤثر افتد.

جلوه‌های مدیریت جهادی در واقعه کربلا

۱- قرارگیری چادرها در ضلع شرقی فرات: امام حسین (ع) در روز تاسوعا به برنامه‌ریزی جهت مقابله می‌پردازد و بهترین طرح عملیاتی را طراحی و نیروهای خود را بر اساس آن سازماندهی و آرایش نظامی می‌دهد. از آنجایی که سپاه امام حسین (ع) قبل از دشمن به منطقه عملیاتی کربلا وارد شده بود، با بررسی‌های دقیق امام حسین (ع) و بهره‌برداری از عوارض طبیعی، در ضلع شرقی فرات مستقر می‌گردد و سپاه دشمن نیز در ضلع غربی آن قرار می‌گیرد. ۲- طرز قرارگیری چادرها به صورت هلالی: در غروب تاسوعا سپاه امام حسین (ع) پس از جلسه توجیهی با یارانش دستور می‌دهد خیمه‌ها را - که بنا به قولی تعداد آنها ۶۰ چادر بود - که از هم دور بودند، به شکل هلالی نزدیک یکدیگر قرار دهند و آن‌چنان نزدیک آوردند که طناب خیمه‌ها در داخل یکدیگر فرورفت؛ به گونه‌ای که عبور یک نفر از بین دو خیمه ممکن نبود و ضمناً مقابل هر دو خیمه، سه تن تیرانداز قرارداد تا در صورت حمله ناگهانی دشمن، بتوانند آن را دفع کنند. ۳- حفر کانال پشت خیمه‌ها: از سوی دیگر امام حسین (ع) دستور داد پشت سر خیمه‌ها کانالی را حفر کنند؛ به طوری که سوارکاران دشمن نتوانند از روی آن عبور کنند و همچنین مقدار زیادی خار و نی را جمع‌آوری و داخل کانال ریختند تا در صبح عاشورا آن را آتش بزنند و از این طریق امکان حمله دشمن را از پشت سر کاملاً گرفته باشند. در سمت راست آنان نیز باتلاق و نیزار وجود داشت. بدین ترتیب تنها از روبرو و سمت چپ با دشمن مواجه بودند. در واقع امام حسین (ع) با استفاده از عوارض طبیعی و مصنوعی توانست راه نفوذ دشمن را از سه طرف مسدود نماید و تنها یک راه باریکی برای ورود و خروج به خیمه‌ها قرار داده بود و آن مسیر را نیز به وسیله مردان جنگاور و شجاع مورد حفاظت قرار داده بود، به طوری که دشمن پیش‌بینی می‌کرد که باتوجه به حجم نیروی رزمی خویش به میزان حدوداً ۳۰۰۰۰ نفر و نیروهای رزمی امام حسین (ع) ۷۲ نفر، عملیات را حداکثر ظرف یک ساعت به نفع خود به پایان رساند؛ لکن امام حسین (ع) به وسیله نیروی انسانی اندک و تدابیر نظامی و رهبری نافذ خود توانست از صبح روز عاشورا تا عصر آن روز، در مقابل سپاه سی هزار نفره دشمن مقاومت کند و تلفات سنگین، یعنی بیش از ۱۰۰۰ نفر از دشمن بگیرد. ۴- تعیین فرماندهان خبره: صبح روز عاشورا امام (ع) پس از نماز و ایراد خطبه برای اصحابش، صفوف اصحاب را برای رزم آماده ساخت. ستون راست سپاه را به تعداد ۲۰ نفر تحت فرماندهی زهیر بن قیس، ستون چپ را به تعداد ۲۰ نفر تحت فرماندهی حبیب بن مظاهر و مابقی را، در قلب سپاه تحت فرماندهی حضرت ابوالفضل العباس سازماندهی نمود. این مدیریت و تدبیر در عالی‌ترین سطح مشهود است و یعنی در همان زمان کم، امام به بهترین وجه از ظرفیت‌هایشان بهره می‌برند، طوری که حتی از دشمن خودشان به عنوان ابزار برای پیشبرد اهداف استفاده می‌کنند. امام حسین (ع) با انتخاب راه‌ها و منازل رسمی - که تقریباً از میان آبادی‌ها می‌گذشت - برای حرکت سپاه خویش از مدینه تا کربلا و آن هم در ایام مبارکی همچون ماه‌های شعبان، رمضان و ذی‌حجه به تحقق اهداف نهضت تسریع بخشید؛ زیرا فاصله سیصد فرسخی - که شامل بیست و چند منزل می‌شد - طی یک‌صد و هفتاد و پنج‌روز به ویژه توقف چهارماهه در مکه معظمه (محل تجمع عبادی مسلمانان از سراسر نقاط دوردست) منجر به این شد که امام (ع) فرصت اطلاع‌رسانی را بیابد و پیام نهضت را کاملاً تشریح و ابلاغ کند و همچنین اقدام به جذب نیروی انسانی نماید و در نهایت کاروان کربلا را برای به‌وجودآوردن حماسه عاشورا کاملاً آماده سازد؛ حتی کشاندن ۳۰ هزار نفر از سپاه دشمن به کربلا، خود یکی از تدابیر فرهنگی امام (ع) به حساب می‌آید که مبدا کشته شدنش مخفیانه صورت گیرد، بلکه در مقابل مشاهده دیدگان ۳۰ هزار نفر قرار گیرد تا برای مستندات تاریخی پیام حماسه عاشورا مؤثر افتد.	طراحی و اجرای عملیات روز عاشورا برنامهریزی مدیریتی^۳ (قعی، ۱۳۴۷)	جلوه‌های مدیریت امام حسین (علیه‌السلام) در حادثه عاشورا	در هنگام واقعه عاشورا

جلوه‌های مدیریت جهادی در واقعه کربلا		در هنگام واقعه عاشورا	جلوه‌های مدیریتی امام حسین (علیه‌السلام) در حادثه عاشورا
به‌کارگیری منابع انسانی شناخته (مدیریت منابع انسانی)	در اختیار داشتن نیروی انسانی شایسته و کارآمد از مهم‌ترین عوامل موفقیت مدیران و برنامه‌های آنان است؛ لذا حضرت (ع) از این نکته غافل نبوده است؛ حتی در شرایط سخت و بحران که عموم مدیران و رهبران ملاک گزینش و پالایش را در جذب نیروی انسانی قائل نمی‌شوند. از این رو می‌بینیم که نیروی انسانی حضرت (ع) عموماً از نظر موقعیت سیاسی اجتماعی و فضائل اخلاقی، بسیار برجسته و عالی و دارای سوابق اجتماعی و سیاسی و از اصحاب کبار حضرت پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی (ع) بودند و در غزوات آنان شرکت داشتند؛ در واقع از نخبگان قبائل خود بودند (بهرام زاده، ۱۳۷۸).		
سازماندهی و تقسیم وظایف	سازماندهی مجموعه نیروهای انسانی و منابع مادی برای تحقق اهداف و برنامه‌ها، یکی از کارکردهای مدیریتی است. حضرت امام حسین (ع) در ابتدای حرکت خود، دوازده پرچم را برافراشت و هر پرچم را به دست یک نفر از اصحاب داد تا یک پرچم باقی ماند؛ لذا بعضی گفتند این را به ما بسپارید. حضرت در پاسخ آنان فرمود: خداوند به شما جزای خیر بدهد، صاحب این پرچم خواهد آمد. پس از چندین روز، به دنبال فراخوانی حضرت (ع) جناب حبیب بن مظاهر به حضور رسید و حضرت (ع) نیز پرچم باقی‌مانده را به دست ایشان سپرد. همچنین در روز عاشورا امام (ع) پس از ایراد خطبه برای یارانش صفوف لشکر خویش را که بنا به مشهور، ۷۲ تن بودند، منظم نمود. فرماندهی میمنه سپاه را به زهیر بن قیس و میسره را به حبیب بن مظاهر و خود و برادرش ابوالفضل (ع) فرماندهی قلب سپاه را به عهده گرفتند.		
هماهنگی	یکی از اصول اساسی و شاید مهم‌ترین کارکردهای مدیریتی «هماهنگی» است. از این رو امام حسین (ع) در ابتدا با طولانی کردن مسیر حرکت و افزایش توقفگاه‌ها، سعی در ایجاد هماهنگی برون‌سازمانی و اطلاع‌رسانی داشت. علاوه بر آن در روز عاشورا برای هدایت مؤثر سپاه خویش، نقطه‌ای مرتفع را در میدان عملیات، به عنوان مرکز فرماندهی قرار داده بود که مشاهده عملیات، هدایت نیروها و حتی حملاتش از آنجا ممکن بود؛ زیرا هم به یگان‌های صفی (عملیات کننده) و هم یگان‌های ستادی (پشتیبانی کننده) یعنی خیام نزدیک بود. (مطهری، ۱۳۴۴)		
به‌کارگیری ابزار کنترل و نظارت مأموریت	شناسایی و استفاده از ابزار قوی‌تر برای اجرای بهتر مأموریت، یکی از تدابیر مدیریتی است که حضرت (ع) بارها از آن سود جسته است. در روز عاشورا حضرت برای ایراد خطبه، جهت آگاهی اذهان عمومی سپاهیان دشمن، دستور دادند که شتری بیاورند. از اسب خود پیاده و سوار شتر شد تا در دید مخاطبین قرار گیرد و صدایش به همه برسد. کارکرد مدیریتی با «کنترل و نظارت» برای شناسایی برنامه‌ها و چگونگی اجرای آنها جهت حصول مؤثر هدف‌هاست از این رو مدیران بایستی سعی در کشف نارسایی‌ها و موانع موجود بر سر راه رشد استعدادها و نیروهای انسانی و پیشرفت برنامه داشته باشند.		
ادامه در صفحه بعد			

جلو‌های مدیریت جهادی در واقعه کربلا		
ما در مقاتل می‌خوانیم که وقتی شمر در آخرین لحظات بر سینه مبارک امام می‌نشیند اباعبدالله می‌فرماید من حاضرم با تو معامله کنم من بهشت را برای تو تضمین می‌کنم که تو سر از بدن من جدا نکنی. این رفتار سیدالشهدا (ع) نشان می‌دهد حتی با بدترین دشمن هم می‌توان مواجهه جذبی داشت و او را قابل هدایت دانست.	استفاده از نیروهای رقیب به نفع خود	جلو‌های مدیریت امام حسین (علیه‌السلام) در حادثه عاشورا
امروز وقتی ما به سلوک سازمان‌هایمان نگاه می‌کنیم به آدم‌ها بیشتر از زاویه هزینه و نان‌خور نگاه می‌کنند و تلاش نمی‌شود اولاً به استعداد درونی آن فرد ایمان داشته باشند و در گام بعدی فضا و میدان کافی برای تبلور آن استعداد به آن فرد داده شود. متأسفانه از سیره و سلوک ائمه در اداره سازمان‌هایمان چندان بهره نبرده‌ایم. خیلی ساده نیروهایمان را از دست می‌دهیم. ممکن است آن نیرو سال‌ها در سازمان باشد اما ما با نوع سیاست‌هایمان در واقع همراهی و همدلی آن نیرو را از دست داده‌ایم و او با تمام وجود برای آن سازمان کار نمی‌کند. ما خیلی راحت به نیروهایمان در سازمان‌ها توهین می‌کنیم به آن‌ها به چشم هزینه نگاه می‌کنیم، در صورتی که معصومین (ع) ما این‌گونه نبوده‌اند.	بهدار کردن نیروهای رقیب	در هنگام واقعه عاشورا
رفتار حضرت زینب کبری (س) در مجلس شام می‌بینید که چگونه فضا به یک‌باره تغییر می‌کند. مجلسی که در آن یزید از موضع قدرت سخن می‌گفت و به حضرت زینب (س) طعنه می‌زد که دیدی خداوند با شما چه کرد؟ ولی به یک‌باره با خطبه حضرت زینب (س) فضا آن‌چنان تغییر می‌کند و کار به جایی می‌رسد که یزید آن‌طور عقب‌نشینی می‌کند و ابن زیاد را مقصر می‌داند و او می‌گوید که او افراط کرده است و قرار نبود آن فجایع اتفاق بیفتد.	هنر مدیریت افکار	بعد از واقعه عاشورا

واقعه کربلا از زبان اندیشمندان و نتایج جهادی قیام عاشورا از زبان آنها

- حافظ ابن کثیر می‌گوید: «هر مسلمانی باید از قتل حسین (رض) اندوهگین شود، او از سادات مسلمین و علمای صحابه و پسر برترین دخت رسول خدا (ص) است و بسیار عابد و شجاع و سخاوتمند بود». (البدایه والنهایه، ج ۹، ص ۲۰۵).
- اقبال لاهوری فلسفه عاشورا را در حریت بخشی می‌داند. از دید اقبال، قیام امام حسین (رض) و یارانش برای حفظ آزادی و گریز از بندگی طاغوت و غیر خدا و اثبات بندگی نسبت به خدا و برخوردار ساختن دیگران از آزادی در سایه تعبد الهی بود. وی این‌گونه می‌سراید: چون خلافت رشته از قرآن گسیخت حریت را زهر اندر کام ریخت خاست آن سرّ جلوه خیر الأمم چون سحاب قبله یاران در قدم بر زمین کربلا بارید و رفت لاله در ویرانه‌ها کارید و رفت در نوای زندگی سوز از حسین اصل حریت بیاموز از حسین سپس اضافه می‌کند: تا قیامت قطع استبداد کرد موج خون او چمن ایجاد کرد بهر حق در خاک و خون غلطیده است پس بنای لا إله گردیده است (سربازی عبدالله، ۱۳۷۲، صص ۹-۱۱)

- چارلز دیکنز نویسنده انگلیسی می‌گوید: «اگر منظور امام حسین (ع) جنگ در راه خواسته‌های دنیایی خود بود، من نمی‌فهمم چرا خواهران و کودکانش را همراه خود برد؟ پس عقل چنین حکم می‌کند که او به خاطر اسلام، فداکاری کرد»
- توماس کارلایل، مورخ و فیلسوف انگلیسی: «بهترین درسی که از سرگذشت کربلا می‌گیریم این است که امام حسین (ع) و یارانش ایمانی استوار به خدا داشتند. آنها با اعمال خویش ثابت کردند که در مقام مبارزه حق و باطل، تفوق عددی و کثرت عددی اهمیتی ندارد و پیروزی حسین (ع) با وجود اقلیتی که داشت، باعث شگفتی من است.»
- فردریک جمس: «درس امام حسین (ع) و هر قهرمان شهید دیگری این است که در دنیا اصول ابدی عدالت و ترحم و محبت وجود دارد که تغییر نپذیرند و همچنین می‌رساند که هرگاه کسی برای این صفات، مقاومت کند و بشر در راه آن پافشاری نماید، آن اصول همیشه در دنیا باقی و پایدار خواهد ماند.»
- واشنگتن ایروینگ (مورخ مشهور آمریکایی): (برای امام حسین (ع) ممکن بود که زندگی خود را با تسلیم شدن اراده یزید نجات بخشد، ولی مسئولیت پیشوا و نهضت بخش اسلام اجازه نمی‌داد که او یزید را به عنوان خلافت بشناسد. او به زودی خود را برای قبول هر ناراحتی و فشاری به منظور رها ساختن اسلام از چنگال بنی‌امیه آماده ساخت. در زیر آفتاب سوزان سرزمین خشک و در ریگ‌های تفتیده، روح حسین (ع) فناپذیر است. ای پهلوان و ای نمونه شجاعت و ای شهسوار من، ای حسین (ع).
- ماریبن آلمانی (خاورشناس): حسین (ع) با قربانی کردن عزیزترین افراد خود و با اثبات مظلومیت و حقانیت خود، به دنیا درس فداکاری و جانبازی آموخت و نام اسلام و اسلامیان را در تاریخ ثبت و در عالم بلندآوازه ساخت. این سرباز رشید عالم اسلام به مردم دنیا نشان داد که ظلم و بیداد و ستمگری پایدار نیست و بنای ستم هر چه ظاهراً عظیم و استوار باشد، در برابر حق و حقیقت چون پر کاهی بر باد خواهد رفت)
- عباس محمود عقّاد (نویسنده و ادیب مصری): (جنبش حسین (ع)، یکی از بی‌نظیرترین جنبش‌های تاریخی است که تاکنون در زمینه دعوت‌های دینی یا نهضت‌های سیاسی پدیدار گشته است ... دولت اموی پس از این جنبش، به قدر عمر یک انسان طبیعی دوام نکرد و از شهادت حسین (ع) تا انقراض آنان بیش از شصت و اندی سال نگذشت).

- محمد زُغلول پاشا (در مصر، در تکیه ایرانیان): (حسین ع) در این کار به واجب دینی و سیاسی خود قیام کرده و این گونه مجالس عزاداری، روح شهادت را در مردم پرورش می‌دهد و مایه قوت اراده آنها در راه حق و حقیقت می‌گردد).
- عبدالمجید جَوْدَةُ السَحَّار (نویسنده مصری): (حسین ع) نمی‌توانست با یزید بیعت کند و به حکومت او تن بدهد، زیرا در آن صورت، بر فسق و فجور، صحه می‌گذاشت و ارکان ظلم و طغیان را محکم می‌کرد و بر فرمانروایی باطل تمکین می‌نمود. امام حسین ع به این کارها راضی نمی‌شد، گرچه اهل و عیالش به اسارت افتند و خود و یارانش کشته شوند)
- العُبَیدی (مفتی موصل): (فاجعه کربلا در تاریخ بشر نادره‌ای است، همچنان که مسبب آن نیز نادره‌اند ... حسین بن علی ع) سنت دفاع از حق مظلوم و مصالح عموم را بنا بر فرمان خداوند در قرآن به زبان پیامبر اکرم (ص) و وظیفه خویش دید و از اقدام به آن تسامحی نورزید. تمام هستی‌اش را در آن قربانگاه بزرگ فدا کرد و به این سبب نزد پروردگار، «سرور شهیدان» محسوب می‌شود و در تاریخ ایام، «پیشوای اصلاح طلبان» به شمار رفت. آری، به آنچه خواسته بود و بلکه برتر از آن، کامیاب گردید).

پیشینه تحقیق:

پژوهشگران زیادی در مورد مدیریت جهادی/ نهادی، پژوهش‌هایی انجام داده‌اند. آنچه قابل ذکر است اینکه گستره و دامنه این موضوعات گوناگون و فراوان است. از این میان مقالاتی که با دو ملاحظه ۱) هم‌راستا و هم‌سنخ بودن با موضوع این پژوهش ۲) مبتنی بودن بر دستاورد پژوهشی می‌دانی، انتخاب شده، و طبق جدول زیر معرفی می‌شود:

علی فخرالسادات (۱۳۹۳) مدیریت جهادی را مجموع تفکر مدیریت پسامدرن و روحیه و انگیزه الهی در کار و تلاش برمی‌شمارد.

روستا آزاد (۱۳۹۱) در سخنرانی خود در اولین همایش علمی مدیریت جهادی، در تعریف مدیریت جهادی چنین بیان کرد: «وجه افتراق مدیریت علمی غربی با مدیریت جهادی، در مقوله توکل است به طوری که مدیر جهادی بعد از سنجش امکان‌های عمل، به خدا توکل می‌کند و گام در مسیر می‌گذارد.

پروفیسور الوانی (۱۳۹۱) چهره ماندگار مدیریت کشور در سخنرانی خود در اولین همایش علمی مدیریت جهادی چنین بیان کردند: «در مکاتب اولیه مدیریت از نوعی تعیین و قطعیت بحث می‌شد. دوران فعلی دوران بی‌نظمی است، ما در حال تجربه کردن پارادایم جدیدی در مدیریت هستیم، تعبیر مدیریت به مثابه سازمان به تعبیر مدیریت به مثابه ابرها بدل

شده است. مدیریت موفق، مدیریتی است که این پیچیدگی را درک کند. مکاتب جدید، پارادایم جدیدی را ارائه نکردند، در مکاتب قدیمی شرایط ثابت و قابل پیش‌بینی فرض می‌شد.

اسکندری و همکاران (۱۳۹۳) طی تحقیقی که انجام داده‌اند یک الگوی مفهومی سبک رهبری مدیریت فرماندهان در نهج‌البلاغه را ارائه داده‌اند. ایشان در تبیین این الگو معتقدند: «رهبر (مدیر) انسانی مؤمن است؛ یعنی کسی است که در چارچوب آموزه‌های اسلام حرکت می‌کند و رضایت خداوند، هدف اصلی او است. البته عوامل ژنتیکی و شخصیتی به عنوان ویژگی‌های شخصیتی، اگرچه تحت تأثیر اعتقادات قابل تعدیل است، اصالت خود را دارد و بدین ترتیب به عنوان مقوله میانجی در الگوهای رفتاری تأثیر می‌گذارد. الگوهای رفتاری با زیردستان، نزدیکان مردم و دشمنان تحت تأثیر از ویژگی‌های اعتقادی و شخصیتی به پیامدهایی منجر می‌شود که توفیق در رهبری نام دارد. این فرآیند دائماً در حال اجرا است و نتیجه رفتار فرمانده (مدیر) به صورت بازخورد بر ویژگی‌های اعتقادی و شخصیتی فرمانده تأثیر می‌گذارد و وی را در پایبندی به اعتقادات و ویژگی‌های شخصی و احیاناً تعدیل آنها هدایت می‌کند»

الماسی (۱۳۸۶) معتقد است که کارهای اعجاز‌انگیزی با تکیه بر فرهنگ و مدیریت جهادی در جبهه‌های جنگ شکل گرفت که این کارها برگ زرینی است که در تاریخ دفاع مقدس ما می‌درخشد. ساخت پل عظیم خیبر که کارشناسان نظامی دنیا را به تعجب و حیرت واداشت و نمونه‌های فراوان دیگری که قلم و بیان از گفتار آن عاجز است.

قلی‌پور ارکمی و طاهری (۱۳۹۳) ویژگی‌های مدیریت جهادی را این‌چنین برمی‌شمارند:

الف- حوزه تمایلات و گرایش‌های مدیران جهادی؛ شامل ایمان و اعتقاد به آخرت، تقوی (متقی بودن)، عدالت، نوع‌دوستی (انسان‌گرایی)، آینده‌نگری، تکامل‌گرایی، تمایل به علم و تحقیق، اعتقاد به مشارکت، اعتقاد به ولایت، گرایش به نظم و قانون، سایر تمایلات (مانند میل به کار و تلاش، قبول مسئولیت و غیره).

ب - حوز افکار و ذهنیات مدیران جهادی؛ شامل هوش بالا، جامع‌نگری (نگرش سامانه)، وجود نظام فکری، ژرف‌نگری و عمیق بینی امور، عرضه افکار و همفکری و مشورت.

ج - حوزه رفتارها و عینیت؛ شامل تواضع و فروتنی متعادل، اعتمادبه‌نفس، سرعت عمل، عیب‌پوشی، پایبندی به ضوابط به جای روابط، عمل به و عده‌های خود، سعه صدر، نظم در کارها، خلاقیت و ابتکار، ارتباط ساده و صریح، خوش‌رویی، وقار و متانت، پیش‌گامی در خودشناسی و توان اداره امور سازمانی.

روش تحقیق

هدف از این تحقیق، شناخت و بررسی نقش مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا در واقعه کربلا می‌باشد که می‌تواند به‌عنوان الگوی مدیریت جهادی مورداستفاده قرار گیرد و از آنجائی‌که محقق در تحقیق مذکور در پی توصیف و تبیین

شاخص‌های مدیریت جهادی ایشان می‌باشد، تحقیق عنوان شده از نوع توصیفی است و از روش کتابخانه‌ای استفاده گردیده است. در واقع ساختار این روش، به صورتی است که ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌های آن پس از مطالعه مستندات، صورت می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

بنابراین باتوجه به مطالب فوق می‌توان گفت که مدیریت جهادی، نوعی سبک مدیریت است که برگرفته از مدیریت اسلامی است و با ارزش‌ها و فرهنگ ما انطباق دارد. از سوی دیگر در بررسی مبانی نظری این نکته حائز اهمیت است که ویژگی‌هایی که در متون اسلامی از جمله قرآن، نهج‌البلاغه، روایات و غیره درباره نحو مدیریت و فرماندهی بیان می‌شود، امروزه همان حلقه گمشده‌ای است که مکاتب و سبک‌های مدیریتی غربی به دنبال آن هستند تا تغییراتی اساسی در شیوه کار خود ایجاد کنند. در واقع مدیریت جهادی، همان مدیریت اسلامی به شکل کاربردی و نوین است که مطابق با استانداردها و معیارهای به روز است. نکته قابل توجه این است که اگر در آن زمان (حادثه عاشورا) بنا بر مقتضیات بایستی بر ابعاد نظامی مدیریت جهادی توجه می‌شد، امروزه این توجه باید بر سایر ابعاد این سبک مدیریت متمرکز شود؛ یعنی لازم است که سبک رهبری و مدیریت در تمامی سازمان‌ها به سمت عصر حکمت (یعنی دانش به عنوان ابزار قدرت) حرکت کند.

در واقع تفاوت اصلی مدیریت جهادی با سایر نظام‌های مدیریتی در پیش‌فرض‌ها و مبانی فکری و عقیدتی آن است. در این نظام مدیریتی، احکام دین مبین اسلام به عنوان راهبردی برای زندگی و شاخصی برای سنجش حیات مطلوب در نظر گرفته شده و هدف این نظام مدیریتی، پیاده‌سازی ارزش‌ها در جامعه به منظور تبدیل آن‌ها به کیفیت زندگی می‌باشد. مدیریت جهادی با مصرف‌گرایی، اشرافی‌گری، سستی، تنبلی، بی‌حالی و انحراف از مسیر آرمان‌گرایی ایمانی، تغایر داشته و بلکه با آن مبارزه می‌کند؛ درحالی‌که در شیوه‌های مدیریتی دیگر که عمدتاً محصول فرهنگ سرمایه‌داری است، جامعه به سمت مصرف‌گرایی، اشرافیت، بی‌عدالتی، اصالت لذت و انحراف از آرمان‌های انسانی، سوق داده می‌شود. مدیریت جهادی برخلاف شیوه‌های مدیریتی دیگر، فرهنگی خاص و سبکی از زندگی است که دین محوری، ولایت‌مداری، ایثار، مردم‌گرایی، خودباوری، تکلیف‌مداری و... از جمله ثمرات عینی آن در جامعه می‌باشد. مدیر جهادگر در مرتبه نخست بر جنبه‌های انسانی سازمان توجه داشته و نظام مدیریتی خود را برای تعالی انسان‌ها پایه‌ریزی می‌کند.

بسیاری از مسئولین کشور معتقدند از عوامل مهمی که باعث شد سازمان‌های پیش‌تاز در امر مدیریت جهادی بتوانند به موفقیت چشمگیر در انجام وظایف نایل آیند، نظام مدیریتی مناسب آنها بوده است که حضور بسیاری از این مدیران در

سایر دستگاه‌ها، شاهد این مدعا می‌باشد که مدیریت جهادی، مدیریت موفق بوده است. مدیر جهادی توانسته است در مراحل مختلف نظام، این الگو بودن را به اثبات رسانده و تبلور این ادعا در کلام مقام معظم رهبری و در ساختار اجرایی نظام انعکاس دارد. از جمله پیامدهای مهم مدیریت جهادی در هر جامعه‌ای می‌توان موارد زیر را ذکر نمود:

- توجه داشتن به خدا و اخلاص در کارها.
 - رعایت قانون و انجام وظیفه و اجتناب از تداخل در سایر امور
 - تلاش بی‌وقفه و مستمر در کارها
 - داشتن روحیه گذشت و ایثار و فداکاری
 - اشتیاق خدمت به اسلام و مسلمین بخصوص محرومان جامعه
 - داشتن روحیه شجاعت و دلیری در انجام کارها
 - داشتن روحیه شور و نشاط اسلامی در کارها
 - آشنایی با علوم جدیدی که برای خدمت به مردم و آبادانی کشور مفید است
 - الگو و نمونه شدن مدیران جهادی برای سایر مدیران.
 - انجام بیشترین خدمات با کمترین امکانات (خدمت بیشتر توأم با صرفه‌جویی در بیت‌المال)
- پیشنهاداتی در زیر در راستای به‌کارگیری نمونه‌های مدیریت جهادی حضرت سیدالشهدا متناسب با عصر حاضر برای نیل به اهداف مدیریت جهادی آورده شده است که شامل:
- نهضت اخلاقی و فرهنگی نرم‌افزاری و گسترش علوم، بخصوص در عرصه‌هایی از قبیل: علوم مدیریتی، اقتصادی و برنامه‌ریزی که امروزه خلأ آن بیش‌ازپیش محسوس است، مورد توجه و اولویت بیشتری قرار گیرد.
 - ایجاد رشته‌های تخصصی مدیریت جهادی و اسلامی در مقاطع بالا در دانشگاه‌های پیشرو کشور
 - ارتباط هر چه بیشتر دانشجویان دانشگاه‌ها و طلاب حوزه‌های علمیه به منظور انجام و اجرای تحقیقات مشترک و هدفمند و کاربردی.

- برگزاری هر چه بیشتر همایش‌ها و سمینارها با محوریت مدیریت جهادی و اسلامی و الگوهای مدیریت اسلامی

- حمایت مالی و معنوی از پژوهشگران عرصه مدیریت جهادی و مجریان طرح‌های مدیریت جهادی
- برگزاری نشست‌هایی با موضوع مدیریت جهادی و دعوت از اندیشمندان دیگر کشورها و همچنین

- اعزام اندیشمندان مدیریت جهادی به دانشگاه‌های کشورهای دیگر به منظور معرفی و تبیین مدیریت جهادی و اسلامی
- تهیه و تدوین الگوی کامل و کاربردی نمونه‌های کاربردی مدیریت جهادی برای سازمان‌ها و ارگان‌ها
- تهیه و طراحی برنامه مدیریت جهادی در کشورهای اسلامی همسایه و ترویج آن در کشورهای اسلامی
- تهیه سند مکتوب از کاربردها و پیامدهای مدیریت جهادی در جامعه

منابع:

-قرآن کریم

-الوانی، سید مهدی و حسن بودائی (۱۳۸۹) پدیدارشناسی در مطالعات کارآفرینی. فصلنامه علوم مدیریت ایران. سال پنجم. شماره ۱۹. پائیز.

-ازگلی، محمد و قاسم قنبری. (۱۳۸۲). مدیریت و رهبری در سازمان. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه امام حسینعلی والسلام.

- ابن کثیر، اسماعیل بن عمر (۱۴۰۸ق)، البدایه و النهایه، تحقیق علی شیری، بیروت، دار احیاء التراث، .

- رضاییان، علی، (۱۳۸۰) مبانی سازمان مدیریت، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).

- خارکوهی غلامرضا؛ «کتاب امام خمینی (ره) و جهاد سازندگی» مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام.

-سربدار، پایگاه خبری تحلیل شهرستان سبزوار، بخش سیاست، کد مطلب: ۷۰۹۷، ۶ / ۱ / ۱۳۹۳ .

-سربازی، عبدالرحمن (۱۳۷۲) شهسوار کربلا، مدرسه عربیه اسلامیه، چاپ دوم، زاهدان.

-فخرالسادات، علی (۱۳۹۳) مدیریت جهادی و سیر تحول اندیشه‌های مدیریت. هشتمین همایش فرهنگ و مدیریت جهادی

- زارع، ساسان. (۱۳۹۳) پایگاه تحلیلی تبیینی برهان. بازیابی از <http://borhan.ir>

- عابد جعفری، حسن (۱۳۹۳) خبرنگار پیک ۸، سخنرانی‌های نخستین کنفرانس ملی دستاوردهای مدیریتی ۸ سال دفاع مقدس. اندیشکده مدیریت و دفاع مقدس، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، پاییز.

- قلی‌پور ارکمی، علی و ابوالفضل طاهری (۱۳۹۳). درآمدی بر فرهنگ و مدیریت جهادی. قم: انتشارات الهام نور

-کوشکی، امین (۱۳۹۳) مدیریت جهادی چیست؟ (با تأکید بر منظومه فکری مقام معظم رهبری). سایت خبری سلام

- موحد خسرو، (۱۳۸۶) مدیریت جهادی تجربه‌های موفق در جمهوری اسلامی ایران، اولین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی، تهران.

- پایگاه اینترنتی دبیرخانه دائمی کنفرانس مدیریت جهادی. (۱۰ / ۱ / ۱۳۹۱). ۱۳۹۳/۳ / ۵

www.jahadiconf.com

- پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای. ۱۳۹۳/۳ / ۳۰

<http://www.farsi.khamenei.ir>

بیانات در دیدار فرماندهان لشکر ۲۷ محمد رسول‌الله. ۲۰ / ۳ / ۱۳۷۵.

بیانات در دیدار جمعی از پاسداران. ۱۳/۹/۱۳۰۷.

بیانات در دیدار جمعی از کشاورزان. ۱۲/۱۰/۱۳۸۰.

بیانات در دیدار کارگزاران نظام. ۹/۳/۱۳۸۱.

بیانات در دیدار جمعی از پاسداران. ۱۷/۷/۱۳۸۱.

بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی. ۱/۴/۱۳۸۳.

بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت. ۲۰/۸/۱۳۸۳.

-Bishop John, R. S. (2001) *Becoming a Spiritual Leader*. Lewis Center for Church Leadership

-Collier, J. (1995) *The Virtuous Organization*. *Business Ethics: A European Review*. 4: 143-149.

-Hartman, E. M. (1994) *The Commons and the Moral Organization*. *Business Ethics Quarterly*. Vol. 4. No. 3. pp. 253-2

"Jihadi management of Hazrat Seyyed al-Shohada in the event of Ashura"

Seyed Fakhredin Taherzadeh Mousavian Matineh Moghaddam⁴

Abstract

Today, many development theorists and thinkers consider the growth of management as the most important principle of economic and social development of societies and, accordingly, have presented significant programs for its growth and expansion. In the current era, jihadi management As a style and model arising from religious thinking and in accordance with cultural and social requirements, it has a long history that can be referred to the time of jihad of Hazrat Seyyed al-Shuhada. The management of the Ashura event was jihadi management, and this issue has been emphasized by the leadership in recent years. If the management of the Ashura event was not jihadi, it certainly would not have become such a lasting event. In the light of jihadi management, an epic is created. This issue should be a model for everyone; Because today, jihad continues in all political, economic, social and military fields, and the field of our conflict with the enemy and its allies is in all fields. The administrators of the Karbala incident can be the model and headline of today's managers and be fruitful in producing the knowledge of Iranian Islamic management and be instrumental in the realization of jihadi management in the country. The purpose of this study is to identify and study the role of jihadi management of Hazrat Seyyed al-Shuhada in the Karbala incident, which can be used as a model of jihadi management. This research is descriptive and uses the library method. The results showed that jihadi management , Is a type of management style that is derived from Islamic management and is in line with our values and culture. And at the end, suggestions are presented.

Keywords: Jihadi management, Hazrat Seyyed al-Shohada, Ashura event

4 . Master of Business Administration in International Business student, Payam Noor University Center Of West Tehran, Iran